

Şahyrlar

Category: Edebi tankyt, Goşgular, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Şahyrlar Osman ÖDE

► ŞAHYRLAR

Şygyr ~ türkmeniň ömürbaky hemrasy.

Şygyr ~ türkmeniň emeli däl, tebigy hemrasydyr.

Şahyrlar durmuşyň bilbilidir.

Iň gadymy zamanlarda türkmende şahyrlara sawçylar diýlipdir.

Saw ~ söz.

Şahyrlar Gözelligiň we Hakykatyň sawçylary.

Häzirki we geljekki türkmen şahyrlary Türkmeniň Garaşsyzlygynyň hem Bitaraplygynyň jarçylary bolmalydyr.

Bu günki türkmen şygryýeti, birinjiden, wasp edişi, ikinjidenem, düşündirişi häsiýetde bolmaly. Şoňa laýyklykda-da, onuň esasy iki tarapy kemala gelýär. Birinjisi ~ gözellik, ikinjisi ~ manylylyk. Gözellik we manylylyk ~ şygyr üçin ikisi des-deň zerurlykdyr. Gözellik Şygry bolup biläýjek kemçiliklerden ~ göwnüçökgünlikden hem pikir nädogrulygyndan halas eder. Manylylyk ~ boş sözlülükden we pöwhelikden aman saklar. Şeýdip biziň şahyrlarymyzyň şygrylary tebigylyga eýe bolar. Biz bu günki gün durmuş bilen aýakdaş gidip, döwrebap goşgulary ýazyp bilýän şahyrlarymyza guwanýarys. Öz hünär hem adamçylyk borçlaryny abraýly bitirýän şahyrlaryň gadry bilinýär. Watana, halka hyzmat etmeklik bibähbit we bimatlap bolmalydyr.

Garaşsyz döwletiň mynasyp graždany bolan ruhubelent adamyň çeper obrazy ~ ine, biziň ýazyjy-şahyrlarymyzyň baş wezipesi şundan ybaratdyr. Hiç hili kynçylykda peselmeýän, ejizlemeýän, dok gününde eselmeýän şol Ruhubelent şahsyýetiň töwerekeýin obrazy ähli adamlar üçin täsir ederlikli bolmalydyr.

Sungatda oňyn ideal diýen düşünje bar. Oňyn ideal ~ adamyň iň oňat gylyk-häsiýetlerini özünde jemleýän adamdyr. Biziň Garaşsyz döwletimiziň edebiýatynyň oňyn idealy ~ ilki bilen,

Ruhubelent adamdyr. Sähel kynçylykda müzzerilip duran ýa bir öz bähbidini bilýän gahrymandan okyjy hiç zat öwrenip bilmez. Milli ruhly, watana wepaly, belent ahlakly, kalby arassa Ruhubelent gahrymanyň obrazyny döretmek üçin ýazyjy-şahyrlarymyz ýerden üzňe howaýy adam bolmaly däl, ýogsa onuň okyja täsiri gowşak bolar. Eýsem ol janly, ýagşy-ýamany gören, hakyky durmuşyň içinde ýaşaýan, watana wepalylygyny görkezýän adam bolmaly. Biziň günlerimizde şeýle adamlar örän kändir. Ýazyjy-şahyrlar durmuşdan şeýle adamlary tapmaly we olaryň şahsyýetlerini umumylaşdyryp, Garaşsyzlygyň estetiki idealyny ~ nusgasyny döretmeli.

Eýsem çeper sözüň durmuşa täsirini nädip yönekeýje düşündirip bolar?!

Edebiýatyň durmuşa täsirini şeýleräk göz önüne getirýäris:

Durmuşy maglumatlar ~ çeper obrazlylyk ~ ideýa gymmatlygy.

Diýmek, edebiýaty durmuş bilen baglanyşdyrýan esasy halka çeper obrazlylykdyr. Sebäbi çeper eserde ýygňalan ýalaňaç maglumatlaram, gönümel aýdylýan pikirlerem öz-özlüğünde çeper eser bolmaga ukyply däl. Biziň şygryýetimiziň ýüzüniň tuwagy ~ meňzetmeler, dürli çeperçilik lybaslardyr. Ýazyjynyň eseriniň ideýasy çeper terlige hem özboluşlylyga baglylykda täsirli bolýar. Şonuň üçinem Garaşsyz hem Bitarap Türkmenistanyň ruhy derejesiniň belentligini üpjün etmek üçin özboluşly eserleri döretmeli. Şygryýete garanda durmuşy has giň, has dürli rövüşlerde, hemmetaraplaýyn suratlandyrmaga ukyply kyssa žanryna üns bermeli.

Biziň öňki 70 ýyllyk edebiýatymyzda sosialistik realizm diýilýän ýasama usul edebiýata uly zyýan ýetirdi.

Sosialistik realizm ~ munuň özi edebi butparazlykdyr.

Indi biziň edebiýatymyzyň dünýägaraýyş esasy Garaşsyz hem Bitarap döwletimiziň milli ideologiýasydyr.

Edebiýat ~ edep öwredýän sungat.

Şu günki türkmen edebiýatynyň esasy ideýa ölçegleri diýip şulara düşüňäris:

1. DÜNÝEWI DÜNÝÄGARAÝYŞ.

Dünyewi ~ dünýä sözünden bolup, dünýägaraýşyň giň bolmalydygyny, dünýäniň iň oňat pelsepeçilik ölçeglerini öz içine almalydygyny aňladýar. Bu bir. Ikinjiden, bu ölçeg türkmen edebiýatynyň göz önünde tutýan maksatlary boýunça dini bolmaly däldigini aňladýar. Dini syýasata öwürmek, ony ahyrky maksada öwürmek biziň üçin maksadalaýyk däldir.

2. UMUMYADAMZAT GYMMATLYKLARY

Biziň döwletimiziň Bitaraplyk statusyndan gös-göni gelip çykýan ölçegdir. Adamzat öz taryhynyň bütin dowamynda birnäçe ideýa hem ahlak ölçeglerini işläp düzüpdir. Parahatçylyk, doganlyk-dostluk, hoşniýetlilik ýaly ölçegler munuň içine girýär.

3. MILLI GYMMATLYKLAR ÖLÇEGI.

Millilik ~ öz millete söýgi hem buýsanç, onuň umumyadamzat gymmatlyklaryna goşan goşandyna guwanç.

Häzirki türkmen bilbili ~ öz milletiniň yşgyna düşen bilbillerdir.

4. ŞAHSYÝET GYMMATLYGY ÖLÇEGI.

Bu ölçeg ýokarky ölçegleriň bitewileşýändigini aňladýar. Edebiýatda esasy zat ~ Adam. Ähli pikirler şonuň üsti bilen aňladylýar. Milli garaşsyzlyk özüniň ahlak hem adamkärçilik sypatlary boýunça bütinleý täze şahsyýetiň kemala gelmegine ýardam etdi.

Ata-babalarymyz bilen öz aramyzdaky ruhy üznüksizligi dikeltmek hem berkitmek wajyp wezipe. Bu diňe zehinli adamlaryň elinden geljek iş. Gep dörediji adamyň şahsyýet kämilligi, onuň şahsyýetiniň ahlak kämilligi hem arassalygy barada barýar. Şu ýerde biziň milli gahrymanymyz Göroglynyň sözlerini ýatlamak ýeterlikdir.

Külili türkmen balasyny

Men söýer men ili bilen.

Milletiňe nähili söýgi, nähili buýsanç! Şu sözleri aýdýan adamyň ýüregindäki mähir diňleýjiniň ýüregine baryp, onda buýsanç gözyaşyny döredýär.

Türkmeniň çeper sözi ~ mähir gundagydyr.

Şahyryň şahsyýeti il-güne, Watan, şonuň ýaly arassa, bibähbit söýgüden başlanýar ýa-da beýik şahyrymyz Magtymguly Pyragynyň:

Türkmen ilim, eý adamzat!
Azat il, güzer gözlär men.

Möwlam ýetir mesgenime, ýurduma,
Gözüm düşsün arslanyma, gurduma ~

– diýen setirlerini ýatlalyň.

«Türkmeniň» goşgusynda bolsa ol öz ýurdunyň gülüni-gunçasyny gözünüň garasyna deňeýär. Adam üçin gözünüň garasyndan eziz näme bolsun?!

XXI asyryň türkmen şahyrlary güýçli Ruhy energiýany göterijiler hem geçirijiler bolmalydyrlar.

Çeperçiligi güýçli eserler ruhy energiýaly bolup biler. Şol güýçlülügiň aňyrsynda-da, ilki bilen, Watana söýgüsi bar şahsyýet onuň ruhy geçmişine yhlasly bolýar. Ol halkyň ruhy hakydasyny emer-damaryna, ganyna siňdirmäge ukyply bolýar. Ol hakyda ýürekde gaýnabam, ajaýyp sungat eserleri bolup dünýä inýär. Şeýle eser özünde ägirt uly energiýany saklaýar, ol energiýa okyja geçip, onuň ruhunyň köklerine iýmit berýär. Şahyryň ýüregi ~ milletiň ruhunyň topragy üçin tenekardyr.

Türkmende gadymdan bäri hak şahyrlar weli hasaplanyp gelýär. Weli şahyr ~ halkyň ýürek urgusyny kesgitläp bilýän şahyrdyr.

© Osman ÖDE. Edebi tankyt